

ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

Η Κύπρος δέχτηκε μέ αισθήματα βαθιάς θλίψης και όργης τήν είδηση γιά τήν κήρυξη του πολέμου κατά τής Ελλάδας. Τά αισθήματα αυτά γρήγορα διαδέχθηκαν εκείνα τής συγκίνησης και τής Έθνικης περηφάνιας, όταν έγινε γνωστή ή απάντηση στό έκβιαστικό τελεσίγραφο του Μουσολίνι. Η αντίδραση τών Έλλήνων Κυπρίων στό Ιστορικό «ΟΧΙ» και τίς πρώτες νίκες του Έλληνικού Στρατού έναντίον τών Ιταλών, στή Βόρειο Ήπειρο, στά Έλληνοαλβανικά σύνορα, πήρε τί μορφή έθνικης πανηγύρεως. Οί καμπάνες κτυποῦσαν χαρμόσυνα και ή γαλανόλευκη, πού τόσο πολεμήθηκε από τούς Άγγλους αποικιοκράτες, κυμάτιζε περήφανη ξανά παντού.

Σέ έγκύκλιο τής Εκκλησίας πού κυκλοφόρησε άμέσως μετά τήν απρόκλητη επίθεση τών Ιταλών διαβάζουμε: «Η μήτηρ ήμῶν πατρίς, ή περιφλημένη πανένδοξος Ελλάς υπέστη εκ μέρους Ιταλίας ὄλως απρόκλητον και άδικαιολόγητον επιδρομήν και άπεδύθη ήδη εις δεινόν υπέρ τών ὄλων ήρωῶν άγῶνα.... Τό εύλογημένον Έλληνικόν ήμῶν Έθνος, οί άπανταχοῦ Έλληνες βαθείαν έδοκίμασαν άγανάκτησιν διά τήν μισεράν επίθεσιν του έχθροῦ.... Ημείς οί εν Κύπρῳ Έλληνες έχομεν καθήκον υπέρτατον άπαραίτητον ίνα άδιαλείπτως ήκετεύωμεν τόν Θεόν τής Ελλάδος υπέρ πλήρους ευοδώσεως του ήεροῦ και μεγάλου άγῶνος αυτών....».

Νά τί μετέδιδε ό ανταποκριτής του Reuters από τί Λευκωσία: «Είς ὄλόκληρον τήν Κύπρο επικρατει άφάνταστος ένθουσιασμός άφ' ής στιγμής έλήφθη ή είδηση ότι ή ΕΛΛΑΣ άπεφάσισε ν' άμυνθει διά τών ὄπλων εις τήν ιταλική επίθεση ... Είς τό Έλληνικό προξενείο τής Λευκωσίας κατά πυκνάς μάζας προσέρχονται εύσταλείς Έλληνες Κύπριοι ζητούντες νά άποσταλοῦν εις τήν Ελλάδα ὅπως υπηρεθήσουν εις τάς τάξεις του έλληνικού στρατοῦ».

Χιλιάδες έθελοντές στοιβάζονται στίς προκυμαίεσ έτοιμοι νά άναχωρήσουν γιά τόν Πειραιά, μέ παρεμβάσεις ὅμως τών Άγγλων πρός τόν Μεταξά άποθαρρύνεται ή κατάταξή τους στίς έλληνικές ένοπλες δυνάμεις και

*Ἕλληνες Κύπριοι ἀποβιβάζονται
στό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ (πηγή:
«Φιλελεύθερος», 28 Ὀκτωβρίου 2018).*

παραπέμπονται στήν κυπριακή μονάδα τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ... Μιά κίνηση καθόλου τυχαία ἀσφαλῶς, ἀφοῦ, ὅπως ἀποδείχθηκε στή συνέχεια, εἶχε συγκεκριμένο σχέδιο καί σκοπό.

Στήν Ἀθήνα, ἤδη ἀπό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1940, ὅταν οἱ ἀπροκάλυπτες προκλίσεις τῆς Ἰταλίας ἔδειχναν τό ἀναπόφευκτο τοῦ πολέμου, Κύπριοι φοιτητές θά παρουσιασθοῦν στήν ἀγγλική Πρεσβεία τῆς Ἀθήνας καί θά γνωστοποιήσουν τήν πρόθεσή τους νά καταταγοῦν στόν στρατό. Τόν Νοέμβριο θά συσταθεῖ στήν Ἀθήνα εἰδική κυπριακή ἐπιτροπή γιά τήν ἀποστολή ἐθελοντῶν στόν πόλεμο, ἐνῶ τόν Δεκέμβριο θά ὀρκισθοῦν οἱ 100 νέοι του Ἱεροῦ Λόχου τῶν ἐν Ἀθήναις Κυπρίων. Ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλον, οἱ Κύπριοι φοιτητές ἔστελναν στήν πατρίδα τούς γράμματα, μέ τά ὅποια ἀνακοίνωναν τήν ἀπόφασή τους νά πολεμήσουν. Σέ ἕνα ἀπό αὐτά διαβάζουμε:

«...Μπροστά στόν μεγάλο ἀγώνα πού κάνει τώρα ὁ Ἕλληνισμός νομίζω πώς κάθε ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά μένη ἀδρανής, ἀλλά εἶναι περισσότερο ἀπό καθῆκον ἡ ἀνάγκη νά ἐνώσουν ὅλοι τίς δυνάμεις τους, γιά νά ὑπερασπίσουν τήν τιμὴν καί τήν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος μας. Ἔτσι καί ἐγώ μαζί μέ ἄλλους Κυπρίους φοιτητάς καί ἐπιστήμονας κατετάχθημεν ἐθελονταί στόν Ἑλληνικόν Στρατόν καί τώρα γυμναζόμαστε, γιά νά μπορέσωμεν μετά δύο μῆνες καί μεις νά προσφέρουμε κάτι θετικόν στήν ἀγαπημένην πατρίδα. Πατέρα, μ' ὅλο πού ἡ ἀπόφαση αὐτή εἶναι λιγάκι σκληρή γιά σένα, πού εἶσαι μακριά, θέλω νά δικαιώσης τάς σκέψεις μου αὐτάς μέ τήν ἰδίαν τήν δικήν σου ἀγάπην στήν Ἑλλάδα μας. Στόν στρατόν περνῶ καλά καί εἶμαι πολύ ὑπερήφανος πού

κάνω τό καθήκον μου πρὸς τὴν πατρίδα...»¹.

Ἀργότερα, ὅταν οἱ Ἄγγλοι ἐνεπλάκησαν σέ στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις στὴν Ἑλλάδα, σημαντικός ἀριθμὸς ἀνδρῶν τοῦ Κυπριακοῦ Συντάγματος τοὺς ἀκολούθησε στὸν πόλεμο κατὰ τῶν Γερμανῶν. Στὴν Ἑλλάδα, τὸ Κυπριακὸ Σύνταγμα ἔγραψε σελίδες τιμῆς καὶ δόξας. Σέ σύνολο τὸ Κυπριακὸ Σύνταγμα, στίς ἐπιχειρήσεις στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ τὴ Μάχη τῆς Κρήτης, ἔχασε 100 ἄνδρες, ἐνῶ περισσότεροὶ ἀπὸ 2.000 αἰχμαλωτίσθηκαν. Οἱ περισσότεροὶ συνελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοῖταλους, σέ λιμάνια τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν ὀπισθοχώρησι, ἐνῶ τὸ ἴδιο σκηνικὸ ἐπαναλήφθηκε καὶ στὴν Κρήτη.

«Ὁ πρῶτος, γόνος μεγάλης οἰκογένειας τῆς Ἀμμοχώστου, ἔφεδρος ἀξιωματικός του ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ κατοπινὸς ξεναγὸς στὴν Κύπρου τοῦ Γιώργου Σεφέρη, σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορία - θρύλο, μετὰ τὴν κατὰτάξή του, στά τέλη Νοεμβρίου 1940, πῆρε ταξί καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν ἐμβρόντιο ὁδηγὸ νὰ τὸν ὀδηγήσει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴ μονάδα του στό μέτωπο... Ὁ Μαρσέλλος ἔφτασε κι αὐτὸς στὴν Ἀθήνα, μὲ τὴ γυναίκα του, μέσω Τουρκίας. Ὑστερα ἀπὸ τὴν κατάρρευσι τοῦ μετώπου καὶ ἀφοῦ ταλαιπωρήθηκε γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες στὴν πρωτεύουσα, κατέληξε στὴ Ζαγορά τοῦ Πηλίου, ἀπὸ ὅπου βγήκε στό βουνό, στό 54ο Σύνταγμα τοῦ ΕΛΑΣ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὸν πόλεμο ἐκδόθηκε τὸ βιβλίον του «Χρυσὰ Βουνά. Τὸ βιβλίον τοῦ ἀντάρτη» (Κύπρος: Λαϊκὴ Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία, 1947), ὅπου περιγράφονται οἱ ἐμπειρίες του ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ἀντάρτικο. Τέλος, ὁ ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Δ. Μαννούρης, 63 χρονῶν κατὰ τὸ 1940, εἶχε μιὰ ἐντυπωσιακὴ στρατιωτικὴ προῖστορία, ἀφοῦ εἶχε καταταχθεὶ ἐθελοντικὰ στὸν πόλεμον τοῦ 1897, στοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους, στὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ στὴ Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία»².

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Κυπριακοῦ Συντάγματος ἦταν ὁ γιατρός Μαρσέλλος Θεόδωρος, πού ὑπηρετήσε ἀργότερα ὡς ἐθελοντὴς γιατρός στό ἀντάρτικο στὴν περιοχὴ τοῦ Πηλίου, οἱ Λουκίης καὶ Διάσος Λιασίδης, ὁ Σωκράτης Λοϊζίδης, ὁ Κωνσταντῖνος Γιαλλουρίδης καὶ πολλοὶ ἄλλοι τοῦ 3βου Συντάγματος Εὐζώνων, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν σκληρὴς μάχες μὲ τοὺς κατακτητὲς στὴ Βόρειο Ἠπειρο, τὸ Τεπελένι καὶ ὅπου ἄλλοῦ το ἔθνος ἔδινε τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα.

---

¹ Παπαπολυβίου Π., «Υπόδουλοι ἐλευθερωταὶ ἀδελφῶν ἀλυτρώτων», σελ. 140.

² Παπαπολυβίου Π., «Οἱ Κύπριοι στὸν ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμον», ἐφ. Φιλελεύθερος, 28 Ὀκτωβρίου 2018.

Ἐκτός ἀπό τίς πολύτιμες ὑπηρεσίες, τίς ὁποῖες προσέφερε τό Κυπριακό Σύνταγμα τῶν ἀνδρῶν, σημιαντική ἦταν καί ἡ συμβολή τῶν Κυπρίων γυναικῶν. Ἡ κατάταξί τους χαρακτηρίσθηκε πρωτοποριακή, δεδομένων μάλιστα τῶν ἀντιλήψεων τῆς κοινωνίας τοῦ 1939. Γυναῖκα θά εἶναι ἡ νοσοκόμα πού θά περιποιηθεῖ τά τραύματα τῶν στρατιωτῶν μας, γυναῖκα κι αὐτή ἡ ὁποία θά τοὺς χαρίσει ἓνα ξεχωριστό χαμόγελο. Ἡ Κύπρος ἦταν 3η, σέ ἀριθμὸ-δύναμη στή Βοηθητική Στρατιωτική Ὑπηρεσία. Σέ σύνολο, 800 Κύπριες ὑπηρετήσαν σέ διάφορες θέσεις, προσφέροντας πολύτιμες ὑπηρεσίες. Στή Γυναικεῖα Βοηθητική Ἀεροπορία ὑπηρετήσαν 25 Κύπριες, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ Στέλλα Κακογιάννη-Σουλιώτη (μετέπειτα Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης καί Γενικὴ Εἰσαγγελέας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας), ἐνῶ ἡ Ἐρμιόνη Πετρεῖ ἦταν τεχνικὴ ἐμπειρογνώμονας σέ ἐξαρτήματα ἀεροσκαφῶν. Ἐπίσης μεγάλῃ ὑπῆρξε ἡ συμμετοχὴ Κυπρίων γυναικῶν στίς τάξεις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στήν Ἑλλάδα, τὴν Ἀγγλία καί σέ ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Χαρακτηριστικὸ καί λαμπρὸ παράδειγμα μᾶς ἀπὸ τίς πολλές Κύπριες, πού διακρίθηκαν γιὰ τίς ξεχωριστὲς ὑπηρεσίες πού προσέφεραν καί γιὰ τὸν ἥρωισμό πού ἐπέδειξαν, εἶναι ἡ Νίκη Παπαδοπούλου-Κικκίδου, ἡ ὁποία δροῦσε μὲ τό ψευδώνυμο «Βίκυ». Σπουδάζοντας τότε στήν Ἀθήνα, ἡ Νίκη Παπαδοπούλου ἐντάχθηκε σέ ἀντιστασιακὴ ὁμάδα καί βοήθησε τοὺς Ἕλληνας μὲ διάφορους τρόπους, ἐνῶ φυγάδευσε στοὺς ἐξωτερικοὺς πολλοὺς ἀπὸ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κινδύνευσαν. Μετὰ ἀπὸ προδοσίαν συνελήφθη καί βασανίσθηκε στὰ ἰταλικά κρατητήρια, ἀλλὰ δὲν λύγισε. Ἀρνούμενη νὰ ὁμολογήσει τοὺς συνεργάτες της, καταδικάσθηκε σέ θάνατο, ποινὴ πού ἀργότερα μετατράπηκε σέ ἰσόβια. Κρατήθηκε γιὰ 3 χρόνια στίς φυλακὲς τοῦ Μπρίντζι. Ἐκεῖ, προσποιούμενη τὴν ἀρρωστη, ὅταν ὀδηγήθηκε σέ νοσοκομεῖο γιὰ περίθαλψη, κατάφερε νὰ εἰδοποιήσει, μὲ σημείωμα, στρατιῶτες τῶν Συμμάχων, οἱ ὁποῖοι ἐντόπισαν τό στρατόπεδο συγκέντρωσης κρατουμένων γυναικῶν καί τίς ἐλευθέρωσαν.

Γράφει στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Ἡ προσφορά τῆς Κύπρου στὸν Β΄ Παγκόσμιον πόλεμο», ὁ Νίκος Μπατσικανίης:

«Ὅπως καί στοὺς ἄλλους Ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους (Ἐπανάσταση 1821, Ἑλληνοτουρκικὸς 1897, Βαλκανικοί, Α΄ Παγκόσμιος, Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία 1922), οἱ Κύπριοι πολέμησαν κι ἔδωσαν τό αἷμα καί τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴ μτέρα Ἑλλάδα. Δὲν ἦταν μόνο ἡ φιλοπατρία καί ὁ ἥρωισμὸς τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἡ κινήτριος δύναμη πού ἔστειλε χιλιάδες Κύπριους στὰ πολεμικά μέτωπα τῆς Ἑλλάδος. Ἦταν καί τό γεγονός ὅτι μόνο ἐκεῖ, στή φλόγα τοῦ πολέμου,

μποροῦσαν νά βιώσουν, περισσότερο ἀπό ὅπουδήποτε ἄλλου, τόν ἐπίμονο πόθο τους: νά συμπορευτοῦν σέ μιά κοινή μοίρα μέ τούς ὑπόλοιπους Ἕλληνες, νά πάψουν νά εἶναι οἱ ἀποκομμένοι ἀδελφοί. Μέ δυό λόγια, νά ἐνωθοῦν μέ τόν ἐθνικό κορμό. Ὑπῆρξε αὐθόρμητη καί μεγάλη προσέλευση ἐθελοντῶν γιά κατάταξη»³.

Σύμφωνα μέ τόν Νικό Μπατσικανή, πάνω ἀπό 600 Κύπριοι ἔπασαν στά πεδία τῶν μαχῶν καί βρίσκονται θαμμένοι σέ 56 στρατιωτικά κοιμητήρια 17 χωρῶν, σέ Μέση Ἀνατολή, Ἀφρική, Ἑλλάδα καί Εὐρώπη. Ἀκόμη 2.500 Κύπριοι αἰχμαλωτίστηκαν, οἱ περισσότεροι στήν Ἑλλάδα, καί κρατήθηκαν σέ διάφορα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

«Ἡ μικρή Κύπρος», γράφει ὁ Νίκος Μπατσικανής, «λογίζεται ὡς ἡ χώρα πού εἶχε, κατ' ἀναλογία μέ τόν πληθυσμό της, τί μεγαλύτερη ἀνθρώπινη συμμετοχή στόν Β' Π. Π., καθώς 30-32 χιλιάδες Κύπριοι κατετάγησαν στόν Ἀγγλικό Στρατό τήν περίοδο τοῦ Πολέμου». Σημαντική συμβολή στή γνωστοποίηση αὐτῆς τῆς μεγάλης προσφορᾶς τῆς Κύπρου, στόν πανανθρώπινο ἀγῶνα Ἐλευθερίας, διαδραμάτισε ὁ Παγκύπριος Σύνδεσμος Βετεράνων Πολεμιστῶν Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέ φροντίδα τοῦ ὁποῦ ἔγινε κατορθωτό νά γνωστοποιηθεῖ ἡ μεγάλη αὐτή προσφορά μέσω τῶν στοιχείων πού συνέλεξε, κυρίως, μέσα ἀπό τά ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν Ὑπουργείων Ἀμυνας καί Ἐξωτερικῶν της Ἑλλάδας καί τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου.

Ὁ Πέτρος Παπαπολυβίου στό βιβλίο του «Οἱ Κύπριοι ἐθελοντές τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου: Τά Μητῶα, οἱ Κατάλογοι καί ὁ Φόρος τοῦ Αἵματος», ἀναφέρεται ὀνομαστικά στούς 16.624 Κύπριους στρατιῶτες, πού ἐντάχθηκαν στό «Κυπριακό Σύνταγμα» καί τήν «Κυπριακή Ἐθελοντική Δύναμη» μέχρι καί τόν Αὐγούστο τοῦ 1945 (μέ ὀνόματα, γεωγραφική καταγωγή καί ἡμερομνία κατάταξης). Τό βιβλίο ἐκδόθηκε ἀπό τίς Πολιτιστικές Ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί Πολιτισμοῦ καί τήν Ἐπιτροπή Καταρτισμοῦ καί Τήρησης Μητῶου Κυπρίων Ἐθελοντῶν Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

«Ἡ δημοσίευση τοῦ πλήρους Μητῶου», γράφει ὁ Πέτρος Παπαπολυβίου, «λύνει ὀριστικά τὸ ζήτημα μέ τούς ἀριθμούς τῶν ἐθελοντῶν πού κατατάχθηκαν στόν βρετανικό στρατό στήν Κύπρο, καθώς εἶχαν ἐπικρατήσει ἀπό τό 1960 καί μετά, ὑπερβολικοί ἀριθμοί στή βιβλιογραφία, πού διόγκωναν τή συμμετοχή σέ 30.000 καί 40.000 στρατιῶτες. Ἀπό τά ὑπόλοιπα δεδομένα

³ Μπατσικανής Ν., *Ἡ προσφορά τῆς Κύπρου στόν Β' Παγκόσμιο πόλεμο*, ἐκδ. Βεργίνα, Ἀθήνα 2011.

πού εξάγονται, στεκόμαστε στά όνόματα 374 Κυπρίων στρατιωτών πού σκοτώθηκαν ή απέβίωσαν σέ διάφορα μέτωπα του πολέμου, αλλά και στην Κύπρο, και στον έντυπωσιακά μεγάλο αριθμό Κυπρίων αιχμαλώτων πολέμου: 2.059 άνδρες του “Κυπριακού Συντάγματος” (σχεδόν όλοι είχαν καταταχθεί μέχρι τον Δεκέμβριο του 1940) καταγράφονται ως αιχμάλωτοι πολέμου ή ως “έλλείποντες” μετά τό τέλος της συμμαχικής αποχώρησης από την Ελλάδα, τον Άπρίλιο του 1941, και από την Κρήτη, τον επόμενο μήνα. Οί αριθμοί επιβεβαιώνουν τις τεράστιες απώλειες πού είχε τό «Κυπριακό Σύνταγμα» στην Ελλάδα, ένα γεγονός πού είχαν κάθε λόγο νά αποκρύψουν οί βρετανικές και αποικιακές Αρχές.

Τά αριθμητικά δεδομένα της κατάταξης στό “Κυπριακό Σύνταγμα” δείχνουν ότι ή κύρια μάζα των έθελοντών (ποσοστό 41,9 %) κατατάχθηκε κατά τό 1940... ό μίνας μέ τί μεγαλύτερη κατάταξη ήταν ό Νοέμβριος του 1940, γεγονός πού όφείλεται στον πρωτοφανή ένθουσιασμό πού προκάλεσε στην Κύπρο ή ελληνική αντίσταση και τό “ΟΧΙ” στην ιταλική επίθεση. Κατατάχθηκαν τότε 921 έθελοντές, τό 7,5% του συνολικού αριθμού...»⁴.

Σημαντική προσφορά πρός την αγωνιζόμενη Ελλάδα ήταν και ή ύλική βοήθεια κάθε είδους πού έφτανε συνεχώς από τί Μεγαλόνησο. Οί χρηματικές εισφορές ξεπέρασαν τό άστρονομικό για εκείνη την εποχή ποσό του ενός εκατομμυρίου λιρών. “Όσοι δέν είχαν χρήματα έδιναν ζωα και προϊόντα. Οί γυναίκες πρόσφεραν τά δακτυλίδια και τά σκουλαρίκια τους. Στις εφημερίδες της εποχής καταγράφεται τό εξής συγκλονιστικό περιστατικό: Στο χωριό Βουνί της επαρχίας Λεμεσού, μία γυναίκα έτοιμοθάνατη, πριν ξεψυχήσει, άνοιξε σέ μία στιγμή τά μάτια της και είπε: «Νά δώσετε τον άσπμνίο μου σταυρό για τον άγωνα της Ελλάδας μας». Τόν Φεβρουάριο του 1941 ό Δ.Ν. Δημητρίου εισέφερε 3.000 λίρες για την αγορά ενός αεροπλάνου, στό όποιο δόθηκε τό όνομα «Λάρναξ Κύπρου». Προσφέρθηκαν άκόμη πολλά χρήματα και χρυσαφικά στον Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό και για τί φανέλα του στρατιώτη.

“Ένας ψαράς από την Άμμόχωστο, πού μέ κόπο πολύ ψάρευε 13 όκάδες ψάρι, τά πουλά και δίνει μέ δάκρυα στά μάτια όλα τά χρήματα πού εισέπραξε για την αγωνιζόμενη Ελλάδα. Ένας γέροντας από τί Λευκωσία προσφέρει μία λίρα και 13 σελίνια, λέγοντας «Ό,τι έχω έγω και ό γιός μου. Πάρτε και τους

⁴ Παπαπολυβίου Π., «Οί Κύπριοι πού πολέμησαν τον Χίτλερ», έφ. *Φιλελεύθερος*, 2 Νοεμβρίου 2014.

ἀρραβῶνες τῆς γυναίκας μου κι ἐμένα. Δέν ἔχουμε τίποτε ἄλλο νά δώσουμε γιά τήν Ἑλλάδα μας, ἐκτός ἀπό τί διάπυρη εὐχή νά βγοῦν καί πάλι νικηφόρα τα ἑλληνικά ὄπλα». Μιά φτωχή γριούλα λύνει τό κομποδέμα της, λέγοντας: «Πάρτε αὐτό τό δεκασέλινο γιά τήν ψυχή τοῦ γιοῦ μου πού σκοτώθηκε στόν προηγούμενο πόλεμο. Λυποῦμαι πού δέν ἔχω ἄλλο γιό γιά νά πολεμήσει κι αὐτός γιά τήν Ἑλλάδα μας».

Ἐνδεικτικό τοῦ πῶς ἔβλεπαν οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου τί συμμετοχή τους σέ ἐκεῖνον τόν ὑπέρ πάντων ἀγώνα εἶναι τό σχετικό κείμενο τοῦ διακεκρμένου λογοτέχνη καί πολεμιστῆ τοῦ ἔπους τοῦ '40, Γιώργου Θεοτόκου:

«Ἡ Ἑλλάδα ξεπηδᾷ ἀπό τά βάρη τοῦ εἶναι μας καί τά σκεπάζει ὅλα. Δέν αἰσθανόμαστε πιά ἄλλο τίποτε, παρά τό ἔνστικτο τῆς Ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Αὐτό τό ἔνστικτο ἦταν συνυφασμένο μέ τόν ἐνωτικό πόθο μας, νά καταστοῦμε πραγματικοί ἐλεύθεροι ὡς πολῖτες μιᾶς ἐλεύθερης Ἑλλάδας. Γι' αὐτό τό ἰδεῶδες της Ἐνώσεως οἱ πρόγονοι, οἱ πατέρες μας καί ἐμεῖς πολεμήσαμε στόν Ἑλληνικό Στρατό». Αὐτός ἄλλωστε ἦταν ὁ λόγος πού οἱ 700 Κύπριοι ἐθελοντές, οἱ περισσότεροι πολεμιστές τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων τοῦ 1912-1913, ἀπέρριψαν (τό 1962) πρόταση τοῦ τότε Πρέσβη τῆς Ἑλλάδος Δελβάνη, γιά νά πάρουν σύνταξη ἀπό τό Ἑλληνικό Κράτος, ἔστω καί ἂν οἱ περισσότεροι κυριολεκτικῶς ἐπένοντο! Καί δικαιολόγησαν τήν ἀπόρριψη αὐτή μέ τήν ἐξῆς ἀπάντησι: "Ἐμεῖς καταταγήκαμε ὡς ἐθελοντές πολεμιστές γιά νά υπερασπιστοῦμε τά δίκαια τῆς Μεγάλης Μάνας Ἑλλάδας. Δέν θέλουμε καμιᾶ ἀνταμοιβή».

Ἄνθελληνική ἡ στάση τῶν Ἄγγλων

Ποιά ἦταν, ὅμως, ἡ στάση τῶν Ἄγγλων ἐκεῖνες τί δύσκολες ὥρες, ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα; Στίς 13 Ἀπριλίου 1941, ὁ Οὐΐνστον Τσώρτσιλ ἀπορρίπτει τήν πρόταση τοῦ πρωθυπουργοῦ Κορυζῆ καί τοῦ Βασιλιᾶ Γεωργίου Β', γιά ἐγκατάσταση τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης στήν Κύπρο, μετά τί διάσπασι τῆς γραμμῆς Ἀλιάκμονα καί τήν καταγιστική κάθοδο τῶν Γερμανῶν πρὸς τήν Ἀθήνα. Ἀρνεῖται ἀκόμη τήν ἀποστολή στήν Κύπρο 50.000 νεοσυλλέκτων ἀπό τήν Πελοπόννησο γιά τί συμπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς τους ἐκπαίδευσης!

Ὁ Ἑλληνικός Ἐμφύλιος θεωρεῖται διεθνῶς ὡς ἡ πρώτη πράξι του Ψυχροῦ Πολέμου στή μεταπολεμική ἱστορία καί ἦταν ἡ πολεμική σύγκρουσι μέ τίς μεγαλύτερες ἀπώλειες πού γνώρισε ἡ χώρα ἀπό τό 1830 ἕως σήμερα. Ἕνας ἐμφύλιος πού τελικά τούς βόλεψε ὅλους. Ἐκτός φυσικά τήν Ἑλλάδα, πού

έχασε όριστικά τήν Κύπρο. Ένωση έταξαν στους Κυπρίους και τούς Βορειοπειρωτες οι Άγγλοι, όταν πολεμοῦσαν έθελοντικῶς παρά τό πλευρό τους. Έποσχέσεις πού δέν τήρησαν ποτέ τους, αφού μετά τό τέλος του πολέμου επιβράβευσαν τήν Τουρκία και τήν Άλβανία, φίλα προσκειμένες και οι δύο προς τήν ναζιστική Γερμανία!

Έπρόκειτο ασφαλῶς για μιá τεράστια συνωμοσία, μέ προφανή στόχο τήν ολοκληρωτική καταστροφή τής χώρας. Μπορεί οι άπλοι Έλληνες κομμουνιστές νά πίστευαν πραγματικά ότι πολεμοῦν για μιá καλύτερη Έλλάδα, δέν ισχύει όμως τό ίδιο και για τίς ηγεσίες τους. Και οι πλέον άδαεις γνωρίζουν ότι οι Σοβιετικοί δέν υποστήριξαν ποτέ έμπρακτα τόν άγώνα των Έλλήνων κομμουνιστών. Αντιθέτως, τόν ύπονόμευσαν και τόν καταδίκασαν, γνωρίζοντας από τήν αρχή ποιά θά ήταν ή έκβασή του.

Ή σύνδεση τής Βέμπο μέ τήν Κύπρο

«Ή σύνδεση τής Βέμπο μέ τόν πόλεμο του 1940-1941 και τούς έπετειακούς έορτασμούς τής μέρας του ΟΧΙ είναι στενότατη, καθώς ή ανεπανάληπτη φωνή της συνοδεύει όρισμένα από τά πιό γνωστά τραγούδια εκείνου του πολέμου, όπως τό “Παιδιά τής Έλλάδας, παιδιά” και τό “Κορόιδο Μουσολίνι”.

Λίγοι, όμως, γνωρίζουν τήν άγάπη και τούς δεσμούς τής μεγάλης τραγουδίστριας μέ τό νησί μας. Ή Βέμπο επισκέφθηκε για πρώτη φορά τήν Κύπρο τήν έποχή πού μεσουρανούσε στο έλληνικό τραγούδι. Ή ξαφνική εμφάνισή της στο προσκίνιο, ή γρήγορη επικράτησή της, τά τεράστια για τήν έποχή συμβόλαια για τίς εμφανίσεις και τίς ήχογραφήσεις της, άποτελοῦσαν μοναδικό φαινόμενο, ειδικά αν συνυπολογιστεί ότι δέν είχε σπουδάσει ποτέ μουσική. Ή καθιέρωσή της, πού άκολούθησε τήν κάθοδό της στην Άθήνα, από τόν Βόλο και τί Θεσσαλονίκη τό 1933, ύποβοηθήθηκε από διάφορες συγκυρίες: Τόν πολλαπλασιασμό των γραμμοφώνων και τήν αύξηση κυκλοφορίας νέων δίσκων, τήν ίδρυση και λειτουργία του Ραδιοσταθμού των Άθηνων (1938) και τήν πετυχημένη εμφάνισή της στον κινηματογράφο μέ τήν “Προσφυγοπούλα” (1938, όπου έρμίνευσε και τό “Ο Γιάννος και ή Παγώνα”). Άξίζει νά προστεθεί ότι ανάμεσα στους συνθέτες πού τραγούδησε τραγούδια τους ή Βέμπο ήταν κι ό συμπατριώτης μας Δευκαλίων Ίακωβίδης.

Τό 1939 ή Βέμπο επισκέφθηκε για πρώτη φορά τήν Κύπρο. Πρώτη της εμφάνιση, φθινοῦσης τής Παλμεροκρατίας, στις 25 Μαρτίου στο καμπαρέ τής

*Ἡ Σοφία Βέμπο μαζί μέ τούς στρατιώτες
τοῦ πρώτου μετώπου (πηγή:
«Φιλελεύθερος», 28 Ὀκτωβρίου 2018).*

Λευκωσίας “Σαντεκλαίρ”, τοῦ Κ. Πικῆ. Παρέμεινε στό νησί μας γιά ἕναν περίπου μῆνα καί ὁ θρίαμβός της ἦταν ἀνεπανάληπτος. Ἐγραφε ὁ ἐκπαιδευτικός καί λογοτέχνης Ἄντης Περνάρης (Ἀνδρέας Παυλίδης) στόν “Ἀνεξάρτητο”, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1939: “Ἡ Βέμπο δέν τραγουδεῖ ἀπλῶς· δίνει βάθος καί νόημα καί στά πιά ξέβαθα στιχουργήματα. (...) Ὀλάκερο τό κορμί της γίνεται τραγουδιοῦ φλόγα ἱερή καί σκορπίζεται γύρω καί περιδινεῖ τίς σκέψεις καί δονεῖ τίς ψυχές καί μεταβάλλει τούς ἀτάραχους βάλτους τῶν καρδιῶν σέ φουρτουνιασμένες θάλασσες αἰσθημάτων στούς ἐκστατικούς ἀκροατές”⁵.

---

⁵ Παπαπολυβίου Π., ὀ.π., Ἔφ. Φιλελεύθερος, 28 Ὀκτωβρίου 2018.